

WIADOMOŚCI Z KRAJU I ZE ŚWIATA

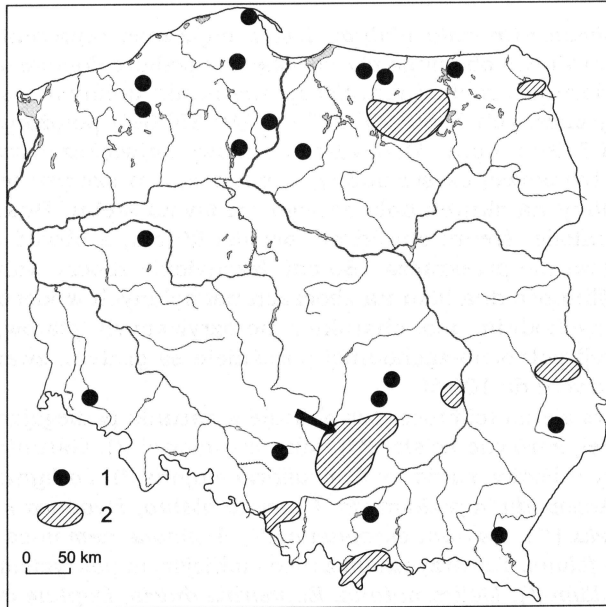
OCHRONA ROŚLIN

Stanowisko obuwika pospolitego *Cypripedium calceolus* L. w gminie Ogrodzieniec (Wyżyna Śląsko-Krakowska)

Obuwik pospolity jest jedną z najbardziej dekoracyjnych i atrakcyjnych roślin we florze polskiej. Niestety, jego uroda i specyficzne wymagania siedliskowe stały się przyczyną największych zagrożeń, jakim podlega ten gatunek. Destrukcyjny wpływ działalności człowieka – niszczenie naturalnych lasów, oddziaływanie przemysłu, bezpośrednio niszczenie przez zrywanie i wykopywanie roślin, znacznie uszczupliły wielkość jego populacji. Polska gatunkowa nazwa – „pospolity” od dawna nie odzwierciedla częstości jego występowania, został bowiem umieszczony w Polskiej Czerwonej Księdze ze statusem gatunku zagrożonego wyginięciem (Kaźmierczakowa, Zarzycki 2001).

Stanowiska tego storczyka są rozproszone na obszarze całego kraju na niżu i w górach. Zasięg pionowy gatunku dochodzi do 1900 m n.p.m., czyli aż do piętra kosodrzewiny. Obszary bardziej zwartego występowania zlokalizowane są w północnej części kraju na Pojezierzu Mazurskim i Litewskim, oraz na Równinie Augustowskiej; w południowej zaś – na Wyżynach Lubelsko-Lwowskiej, Sandomierskiej, Śląsko-Krakowskiej, na Pogórzu Sudeckim, w pasie Pogórza Zachodnio-beskidzkiego, w Kotlinie Żywieckiej i w Tatrach (Szlachetko, Skakuj 1996, Bernacki 1999). Najliczniejsze stanowiska pochodzą z obszaru Wyżyny Śląsko-Krakowskiej, gdzie również zlokalizowane jest omawiane stanowisko (ryc. 1). Stanowiska najbliższe położone w tej części zasięgu gatunku to:

- rezerwat „Sokole Góry” (Świeboda 1976)
- rezerwat „Pazurek” (Świeboda 1976)
- rezerwat „Michałowiec” (Wika, Bernacki 1984, Michalik S., Michalik R. 2000)
- Udórz, ruiny zamku w Lesie Udorskim (oddz. 132), (Wika 1989)
- rezerwat „Dolina Raclawki” (Michalik S., Michalik R. 2000)

Ryc. 1 Rozmieszczenie obuwika pospolitego w Polsce. Strzałka zaznacza lokalizację nowego stanowiska. 1 – pojedyncze stanowiska, 2 – zwarty zasięg (wg. Szlachetko, Skakuj 1996 – uzupełnione) – Distribution of *Cypripedium calceolus* in Poland. The arrow shows the localization of the new station. 1 – single stations, 2 – continuous range (according to Szlachetko, Skakuj 1996 – completed)

- Dolina Będkowska (Kosiński 1992, Michalik S., Michalik R. 2000)
- Dolina Bolechowicka (Świeboda 1976, Michalik S., Michalik R. 2000)
- Garb Tenczyński (Bzowska, Kuciel 1995)

Obuwik preferuje siedliska żyznych lasów liściastych (ciepłe dąbrowy, buczyny, grądy), ale spotyka się go również na polanach, w zaroślach i murawach. Optimum rozwojowe osiąga w miejscach dobrze naświetlonych (20-60 %), na glebach zasobnych w węglan wapnia, o różnym stopniu wilgotności (Michalik 1975, Michalik S., Michalik R. 2000, Świeboda 1976, 1978, Wika, Bernacki 1984).

Odnalezione stanowisko znajduje się około kilometra w kierunku północno-zachodnim od ostatnich zabudowań miejscowości Giebło (droga z Pilicy na Kromołów), w tzw. Lesie Niwiskim. Jest to niewielki powierzchniowo (ok. 10 ha) fragment ciepłolubnej buczyny małopolskiej

(*Fagus sylvatica-Crucjata glabra*). Las z najliczniej reprezentowanym w runie obuwikiem obejmuje płytko wciętą w podłoże dolinkę obniżającą się w kierunku zachodnim. Szczytowy punkt doliny (o współrzędnych geograficznych N 50° 29' 28" ; E 19° 35' 09") położony jest na wysokości 372 m n.p.m. Drzewostan bukowy największe zwarcie wykazuje w środkowej części doliny, u podnóża i u szczytu jest silnie prześwietlony na skutek dokonanego niedawno zrębu. Buki są stosunkowo młode, średni obwód pni wynosi 96 cm, a obwód największego drzewa nie przekracza 180 cm. Nachylenie zboczy waha się od 5-35°. Roślinność dna lasu na zboczach nachylonych w kierunku południowo-zachodnim ma charakter porożrywanych płatów, zbocza o ekspozycji północno-zachodniej porośnięte są gęstym, zwartym runem o pokryciu do 100 %.

Warstwa zielna tej fitocenozy obfituje w gatunki podlegające ochronie prawnej, zarówno ściślej (**), jak i częściowej (*). Gatunki mające największy udział w runie to: *Convallaria majalis* (*), *Lathyrus vernus*, *L. niger*, *Aegopodium podagraria*, *Crucjata glabra*, *Hepatica nobilis* (*), *Hedera helix* (**), *Asarum europaeum* (*), *Anemone nemorosa* i *Majanthemum bifolium*. Towarzyszą im z nieco mniejszym pokryciem: *Melittis melisophyllum* (*), *Melica nutans*, *Euphorbia dulcis*, *Daphne mezereum* (**), *Viola reichenbachiana*, *Cephalanthera damasonium* (**), *Neottia nidus-avis* (**), *Epipactis helleborine* (**), *Actaea spicata*, *Lilium martagon* (**), *Corallorhiza trifida* (**). W miejscach najbardziej prześwietlonych dominantem jest podagrycznik, w bardziej zacienionych w runie dominuje konwalia. Odnotowano również wyraźnie zaznaczony nalot gatunków drzewiastych – *Fagus sylvatica* i *Acer pseudoplatanus*.

Populacja obuwika jest tu dość liczna. Na obszarze ok. 1 ha lasu w sezonie wegetacyjnym 2002 r. odnotowano ponad 100 kwitnących osobników. Zagęszczenie populacji jest nierównomierne. Obuwik najrzadziej występuje w najgłębszej, a zarazem najbardziej zacienionej części dolinki. Najliczniej natomiast na zboczach i na płaskim, najlepiej naświetlonym, obszarze szczytowym. W losowo wybranych kwadratach o powierzchni 1m² średnia liczebność pędów obuwika wynosiła 6, wahając się od 3-10. Poszczególne osobniki odznaczają się wysoką żywotnością i obfitym kwitnieniem. Ich pędy maksymalnie osiągają wysokość około 40 cm.

Las Niwiski, ze względu na obecność licznej populacji obuwika pospolitego, jak również nagromadzenie na stosunkowo niewielkim obszarze aż 12 gatunków chronionych, w pełni zasługuje na prawną ochronę w formie florystycznego rezerwatu przyrody.

Aldona K. Uziębło, Stanisław Wika,
Agnieszka Chmielewska

PIŚMIENICTWO

Bernacki L. 1999. *Storczyki zachodniej części polskich Beskidów*. Wyd. Colgraf-Press, Poznań.

Bzowska B., Kuciel H. 1995. *Stanowisko obuwika pospolitego – Cypripedium calceolus na Garbie Tenczyńskim*. Chrońmy Przyr. Ojcz. 51: 96-100.

Każmierczakowa, Zarzycki K. 2001. *Polska Czerwona Księga Roślin*. Inst. Ochr. Przyr. PAN i Inst. Bot. PAN, Kraków.

Kosiński M. 1992. *Flora skał, muraw i zarośli kserotermicznych Doliny Będkowskiej*. Prądnik. Prace i Mater. Muz. im. W. Szafera 5: 100-148.

Michalik S. 1975. *Storczyki – ginąca grupa roślin*. Wiad. Bot. 19, 4: 231-241.

Michalik S., Michalik R. 2000. *Dynamika populacji i aktywna ochrona obuwika pospolitego – Cypripedium calceolus w rezerwacie „Michałowiec”*. Chrońmy Przyr. Ojcz. 56, 6: 13-28

Szlachetko D. L., Skakuj M. 1996. *Storczyki Polski*. Wyd. Sorus, Poznań.

Świeboda M. 1976. *Rozmieszczenie obuwika pospolitego Cypripedium calceolus w Polsce*. Ochr. Przyr. 41: 205-230.

Świeboda M. 1978. *Obuwik pospolity – najokazalszy storczyk we florze Polski*. Wszechświat 2: 33-35.

Wika S. 1989. *Opracowanie flory i roślinności wybranych obszarów Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych w województwie katowickim*. Ekspertyza nr 13/39/K89 wykonana na zlecenie Okręgowego Ośrodka Rzeczoznawstwa i Doradztwa Rolniczego w Katowicach (mskr).

Wika S., Bernacki L. 1984. *W obronie obuwika pospolitego Cypripedium calceolus w rezerwacie florystycznym „Michałowiec”*. Chrońmy Przyr. Ojcz. 40, 4: 75-82.